

Generalitat de Catalunya

Funcions del Treball Social a les Unitats de Valoració Forense Integral (UVFI)

Marina García Lucas

Treballadora Social Forense de la UVFI - IMLCFC

marinagarcia@gencat.cat

uvfi.justicia@gencat.cat

Barcelona, 26 de novembre de 2024

REALITAT SOCIAL I MARC LEGAL

L'elevada incidència de la violència de gènere o violència masclista en les nostres societats l'han tornat un fenomen social amb necessitat de ser legislada. Així, destaquem:

- ✓ La Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista.
- ✓ La Llei 17/2020, del 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, del dret de les dones a erradicar la violència masclista, més coneguda com la llei catalana.
- ✓ La Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual.

RECONeixEMENT LEGISLATIU I CANVI DE PARADIGMA

- ✓ Art. 47.2 Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual.

*“La Administración General del Estado y las comunidades autónomas que hayan asumido competencias en materia de justicia ordenarán a las unidades de valoración forense integral que diseñen protocolos de actuación global e integral en casos de violencia sexual. En dichos protocolos se tendrán en cuenta, en particular, las necesidades y derechos de las víctimas, con atención específica a las sometidas a formas de discriminación múltiple, especialmente a las víctimas menores de edad y con discapacidad. Asimismo, se establecerán **protocolos para realizar los informes de valoración, que incluirán el daño social.**”*

- ✓ En aquest procés de significació legal s’inclou en la llei el **dany social com a concepte indemnitzable**.
- ✓ Dit reconeixement suposa un important **canvi de paradigma en l’anàlisi forense de la violència de gènere o masclista**, ampliant la perspectiva valorativa més enllà del elements d’afectació individuals que s’assolien com a funcions de la medicina i la psicologia.

DANY SOCIAL

- ✓ (Simón Gil, 2013) *“El daño social se refiere a la afectación que sufre una persona en sus esferas social, económica, familiar y cultural debido a un evento traumático. Este trauma puede conllevar una **lesión o secuela social** que restringe significativamente su proyecto de vida.”*
- ✓ El **dany social** forma part del nostre diagnòstic com a treballadors socials forenses dins les UVFI, avaluant des d'una mirada científica la interacció de la persona amb els seus entorns i les seves xarxes de suport, formals i informals, així com els canvis que aquestes hagin pogut patir per la resonància de l'impacte de la violència en la víctima.

UN NOU ESCENARI: EL SILENCI I L'AÏLLAMENT SOCIAL

En els casos de violència de gènere és més habitual trobar víctimes que, a diferència de les d'altre tipus de delicte, son conduïdes per la por a una situació de **silenci**, inclús cap a les seves pròpies xarxes de suport.

De vegades, aquest silenci és imposat pel propi agressor com un **mecanismes de control**, entre d'altres, que allunya a la víctima del seu entorn, limita les seves interaccions i, inclús, dificulta i/o impedeix el seu accés a la xarxa de suport formal o institucional, impossibilitant així la demanda d'ajuda.

Aquest escenari pot provocar que la víctima vegi danyades les seves esferes socials i quedi relegada a una situació d'**aïllament** i d'elevada **vulnerabilitat** davant una possible perpetuació del **cicle de la violència (sistematització del perdó)**.

EL TREBALL SOCIAL A LES UNITATS DE VALORACIÓ FORENSE

INTEGRAL (UVFI)

- ✓ Treball conjunt amb metges i psicòlegs forenses, formant equips multidisciplinars de valoració que donen resposta a l'encàrrec o petició judicial en procediments penals de violència masclista i/o violència sexual.
- ✓ L'exploració de la víctima s'aborda a través d'entrevistes semiestructurades conjuntes, programades i planificades amb l'objectiu principal de reduir al mínim la seva victimització secundària. Ocasionalment, també s'explora al victimari i/o al nucli familiar, segons petició judicial.
- ✓ S'elabora conjuntament un informe de Valoració Forense Integral amb la finalitat d'ajudar a la judicatura a valorar la violència des de la nostra perícia forense i des d'una mirada multidisciplinar, agilitzant al màxim la nostra intervenció per complir amb la finalitat legal i institucional de la **diligència deguda**.

DILIGÈNCIA DEGUDA

“L’obligació dels poders públics d’adoptar mesures legislatives i de qualsevol altre ordre per actuar amb l’agilitat i l’eficiència necessàries i assegurar-se de que les autoritats, el personal, els agents, les entitats públiques i els demás actors que actúen en nom d’aquests poders públics es comportin d’acord amb aquesta obligació, en ordre a prevenir, investigar, perseguir, castigar i reparar adequadament els actes de violència masclista i protegir a les víctimes” (Art. 3, Llei 5/2008, del 24 d’abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista).

FUNCIONS DEL TREBALL SOCIAL A LES UVFI

- ✓ Exploració de les diferents esferes o dimensions socials a través de la formulació de preguntes obertes (no inductives) que facilitin el relat de la víctima quant als seus antecedents familiars, formatius / laborals, socio-relacionals i culturals.
- ✓ Detecció de factors de risc, vulnerabilitat i protecció de la víctima que ens ajudaran a avaluar el grau d'afectació social conseqüent de la violència patida i l'elaboració d'un diagnòstic social (dany social) com a procés metodològic de la nostra disciplina.
- ✓ Factors de risc: Circumstàncies que fan més susceptible a una persona de ser victimitzada.
- ✓ Factors de vulnerabilitat: Circumstàncies que incrementen la probabilitat d'una persona de partir una major afectació després d'un fet traumàtic.

FACTORS DE RISC

La Teoria Ecològica dels Sistemes (*“enfoc ambiental sobre el desenvolupament de l'individu mitjançant els diferents ambient en es que es desenvolupa i que influeixen en el canvi i en el seu desenvolupament cognitiu, moral i relacional”*) distingeix entre:

- ✓ **Ontogènics o individuals:** Relacionats amb les característiques personals, individuals, biològiques de la persona (edat, victimització prèvia, discapacitat, salut mental, consum prèvi de substàncies, entre d'altres).
- ✓ **Microsistema:** Família, antecedents i característiques (història de victimització, dinàmiques de convivència, relacionals, afrontament de problemes, autoritat normativa).
- ✓ **Exosistema:** Xarxa social formal i informal (migració, cercle d'amistats, entorn comunitari, recursos/serveis, entorn laboral, nivell formatiu, accés a la cultura, accés a una vivenda, condicions de la mateixa, activitats d'oci).
- ✓ **Macrosistema:** Conjunt de valors culturals, ideologies, creences i polítiques que donen forma a l'organització de les institucions socials.

FACTORS DE VULNERABILITAT

Mitjançant el relat d'antecedents de la víctima (personals i familiars) i de la seva trajectòria posterior a la violència, s'analitzen tant les circumstàncies prèvies que l'han pogut fer més susceptible a la victimització i les circumstàncies posteriors que han pogut intensificar la seva afectació i vulnerabilitat.

Es distingeix entre factors de vulnerabilitat individuals (relacionats aquests amb la seva biografia i/o amb la seva salut mental) i factors de vulnerabilitat social, entre els que podem destacar:

- ✓ Antecedents de victimització prèvia.
- ✓ Migració.
- ✓ Manca de suport formal i/o informal (prèvi o posterior) i de vinculació comunitària (aïllament).
- ✓ Sistema de creences (relativització o minimització de la violència).
- ✓ Reconciliacions reiterades, amb o sense denuncia prèvia a la violència.

FACTORS DE PROTECCIÓ

Son factors personals i del nostre entorn (familiar, social, comunitari, cultural i institucional) que ens capaciten per afrontar un fet traumàtic de manera més resilient, atenuant o compensant els factors de risc i/o vulnerabilitat existents i, per tant, el grau d'afectació de la víctima.

Els factors de protecció estan directament relacionats amb els factors de risc, de forma que, en determinats aspectes l'absència de risc suposa per si mateixa un factor de protecció.

Així, trobem factors socials de protecció com:

- ✓ Esfera personal (capacitat relacional, capacitat per demanar ajuda, capacitat de resolució de problemes, disponibilitat d'habitatge i feina, autonomia personal...).
- ✓ Esfera familiar (sistema de creences, relacions afectives i vinculatives, cohesió, resolució prosocial de conflictes, rols diferenciats, sistema normatiu clar, estructura de suport...).
- ✓ Esfera social i comunitaria (suport de la xarxa social extra familiar, vinculació comunitaria i accés a recursos formals i d'oci, vinculació laboral...).

VIOLÈNCIA ECONÒMICA

Afegir l'econòmica com una de les àrees en les que podem trobar altra forma de violència i que suposa, per tant, un àmbit d'exploració per al Treball Social forense. Segons l'Observatori de la Violència, es pot manifestar de les següents formes:

- ✓ Control econòmic: Impediment, limitació o control de les finances de la víctima per part del victimari, així com la presa de decisions en la gestió de l'economia familiar (control de les despeses de la víctima, apoderament del seu comte o targetes, restricció d'accés als propis ingressos...).
- ✓ Explotació econòmica: Ús dels recursos econòmics de la víctima en propi benefici i sense el seu consentiment (deutes, préstecs, danys a la seva propietat, extracció de la seva font d'ingressos...).
- ✓ Sabotatge econòmic: Tota acció que impedeixi que la víctima continuï desenvolupant una activitat laboral o formativa.

Cal aclarir que aquest tipus de violència es pot donar tant durant i com després de la relació de parella, especialment si existeixen bens i/o fills en comú, i és una de les causes que impossibilita que la víctima pugui sortir d'una relació abusiva i/o violenta.

DIAGNOSTIC SOCIAL FORENSE

L'anàlisi de totes aquestes circumstàncies en condueix al nostre dianòstic social, pronunciant-nos sobre la dinàmica relacional de la víctima amb la seva cultura, orígens i entorn social, sobre el procés mitjançant el qual ha arribat a la situació de violència i indefensió i sobre l'existència o no d'afectació o dany social com a conseqüència de la violència denunciada per la víctima i/o l'agreujament de la seva vulnerabilitat prèvia.

Aquest diagnòstic detallaria les esferes socials afectades, possibilitant, inclús, concretar la intensitat de l'impacte sobre aquestes, el grau de cronicitat del dany i/o la seva recuperabilitat.

Generalitat de Catalunya

Gràcies

gencat.cat